

ויהי כבוא דוד

מחנימה ושבי בן-נחש מרבת בני-עמון ומכיר בן-עמיאל
מלא דבר וברזלי הגלעדי מרגלים: משכב וספות וכלי ויצר
וחטים ושערים וקמח וקלי ופול ועדשים וקלי: ודבש וחמאה
וצאן ושפות בקר הגישו לדוד ולעם אשר-אתו לאכול כי
אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר: *ל' כ"ג*

וברזלי הגלעדי ירד

מרגלים ויעבר את-המלך הירדן לשלחו את-בירדן: וברזלי
זקן מאד בן-שמנים שנה והוא-כלכל את-המלך בשיבתו
במחנים כי-איש גדול הוא מאד: ויאמר המלך אל-ברזלי
אתה עבד אתי וכלפלתי אתך עמדי בירושלם: ויאמר
ברזלי אל-המלך כמה ימו שני חיי כי-אעלה את-המלך
ירושלם: בן-שמנים שנה אנכי היום האדע בין-טוב לרע
אס-יטעם עבדך את-אשר אכל ואת-אשר אשתה אס-
אשמע עוד בקול שרים ושרות ולמה יהיה עבדך עוד למשא
אל-אדני המלך: כמעט יעבר עבדך את-הירדן את-המלך
ולמה יגמלני המלך הגמולה הזאת: ישב-נא עבדך ואמת
בעיני עם קבר אבי ואמי והנהו עבדך כמהם יעבר עם-אדני
המלך ועשה-לו את אשר-טוב בעיניך: ויאמר
המלך אתי יעבר כמהם ואני אעשה-לו את-הטוב בעיני
וכל אשר-תבחר עלי אעשה-לך: ויעבר כל-העם את
הירדן והמלך עבר וישק המלך לברזלי ויברכהו וישק
למקמו: ויעבר המלך הגלגלה וכמהם עבר על
וכל-עם יהודה ויעבירו את-המלך וגם חצי עם ישראל

ל' כ"ג

3

אף ברזילי הגלעדי אמר לרוד (ש"ב יט) בן
שמנים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע מבאן
שדעתן של זקנים משחנות. אם יטעם עבדך את
אשר אוכל ואת אשר אשתה מכאן ששפתותיהם
של זקנים כתרפמות (ש"ב) ואם אשמע עוד בקול
שרים ושרות מכאן שאזניהם של זקנים מתכבדות.
אמר רב ברזילי הגלעדי שקרא הוה דההיא
אמתא דהואי בית רבי בת תשעים ותרתינן שנין
והות טעמא קידרא. רבא אמר ברזילי הגלעדי
שמוף בזמה הוה וכל השמוף בזמה זקנה
קופצת עליו:

קיב שם יתניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר
תלמודי רבמים כל זמן שמזקינין

חכמה נתוספת בהם שנאמר (איוב יב)

בישישים חכמה ואורך ימים תבונה

ועמי הארץ כל זמן שמזקינין מפשות נתוספת בהם

זקני ת"ח וכו' פירש	חולשם כח השכלי
כאשר החומר [נחלש]	מתגבר, שכן כאשר זה
לעת הזקנה שאז כחות	נופל זה קם, שכן החמרי
החמריים נחלשים, ומפני	בוזקו ובתקפו אין

השכלי בכחו ולעת זקנתו שבטל ונחלש החמרי
מתגבר השכלי מעלה מעלה, והפך זה בוקני עמי
[הארץ] שכל ענינם ושכלם גופי ואין להם שכל
הנבדל, ולפיכך כל זמן שמזקינין ונחלשו כחות
החמריים השכל [שלהם שהוא היולאני] גם כן נחלש,
כי שכל שלהם חמרי כאשר ידוע למי שמבין את זה
ודברים אלו מבוארים מאוד.

2
ולבני ברזלי הגלעדי תעשה-חסד והיו
וכלי שלחנך כי-כן קרבו אלי בבדחי מפני אבשלום אחיך:

ל' כ"ג

4

(ז) כי כן קרבו אלי. בזה הדרך קרבו אלי
במאכל ובמשתה כמו שכתוב משכב וספות וחטים ושערים
הגישו לדוד וכתוב והוא כלכל את המלך בשבתו כמחנים וכן
ת"י אינון סיקו צרכי:

5 (ז) ולבני ברזלי וכו'
כי כן קרבו אלי, ר"ל זה יהיה מדה כנגד מדה, כי כן
קרבו בשולחנם, לכן יאכלו על שולחנך, והיתה
הקורבה בכרחי מפני אבשלום, שאז לא היו מצפים
לתשלום גמול: *ל' כ"ג*

6

7. ולבני ברזלי הגלעדי. אמר ר' יודן, חמשה פעמים כתיב ברזלי
עדי יא) כנגד חמשה חומשי תורה, ללמדך שכל מי שמאכיל פרוסה לצדיק,
או קיים חמשה ספרי תורה, (וברזילי פרנס את דוד כשברח מפני אבשלום בנו)
בואר שמואל ב' י"ז פסוקים כ"ז כ"ח כ"ט).

(ילקו"ש ח"ב רמז ק"ע, ח"א רמז ק"ב, וראה בראשית רבה נ"ח י"ב,
מדרש שמואל כ"ז)

7

ולבני ברזילי הגלעדי תעשה כו'. ב"ר אמר רבי יודן חמשה פעמים כתיב בני ברזילי
גד ה' ספרי תורה ללמדך שכל מי שהוא מאכיל פרוסה לצדיק כאלו הוא מקיים ה'
פרי תורה, ע"כ לשונו. בכלי חמדה פרשתיו דרך כלל שלחיות בכל ספר וספר ספרי
תורה זירוז על ענין האכיל פרוסה לצדיק, וכמו שאזכיר מעתה המאכיל פרוסה
צדיק הרי הוא כאלו קיים ה' ספרי תורה, שהרי קיים הזירוזים שבאו בהם מענין
אכיל פרוסה, בס' בראשית ענין אברהם, בפ' וירא בענין לוט ואברהם הולך, בענין
סף ויכלכל יוסף את אביו ואת כל בית אביו. ובס' שמות קראן לו ויאכל לחם להאכיל
משה הצדיק לחם, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים שהאכיל הש"י לחם לצדיקים
חם אבירים, ובספר ויקרא והנותרת מן המנחה תהיה לאהרן ולבניו הרי פרוסה
צדיק וחלקו מהקרבנות. ובס' במדבר ויאמר משה לחובב לך אתנו והטבנו לך כי ה'
בר טוב על ישראל, ובאלה הדברים לא יבא עמני ומאבי בקהל על דבר אשר לא קדמו
נתכם בלחם ובמים, לא תתעב אדומי כו' כי גר היית בארצו, הרי שציוה לרחם עליהם
צל אשר היו אכסניה לישראל במצרים, ועתה הוסיף להרחיב ביאור החמשה פעמים
זנו' בני ברזילי, כי כאן במלכים לא נזכר אלא פעם אחת, ובס' שמואל נזכר ששה
פעמים ובכיוון כל פעם כנגד הספר האחד המתייחס אליו.

10

ועץ החיים, אילן פריו נותן באוכליו חיים ארוכים, ועץ הדעת
וב ורע, אמרו המפרשים⁸¹ כי היה פריו מוליד תאות המשגל, ולכן כסו מערומיהם אחרי
כלם ממנו, והביאו לו דומה בלשון זה מאמר ברזילי הגלעדי האדע בין טוב לרע⁸², כי
טלה ממנו התאוה ההיא, ואינו נכון אצלי בעבור שאמר והייתם כאלהים יודעי טוב
ע". ואם תאמר כחש לה ע", הנה ויאמר ה' אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת
וב ורע⁸³. וכבר אמרו⁸⁴ שלשה אמרו אמת ואבדו מן העולם ואלו הן נחש ומרגלים
יואג האדומי הבארותי, והיפה בעיני כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות
פי התולדת כאשר יעשו השמים וכל צבאם, פועלי אמת * שפעולתם אמת ולא ישנו את
פקידם *. ואין להם במעשיהם אהבה או שנאה, ופרי האילן הזה היה מוליד הרצון והחפץ
ויבחרו אוכליו בדבר או בהפכו לטוב או לרע. ולכן נקרא עץ הדעת טוב ורע כי הדעת
אמר בלשוננו על הרצון *, בלשונם לא שנו אלא שדעתו לחזור * ושדעתו לפנותו *.
בלשון הכתוב מה אדם ותדעהו⁸⁵, תחפוץ ותרצה בו *, ידעתך בשם⁸⁶, בחרתך מכל
אדם, וכן מאמר ברזילי האדע בין טוב לרע, שאבד ממנו כח הרעיון, לא היה בוחר בדבר
לא קץ בו, והיה אוכל מבלי שיטעם ושומע מבלי שיתענג בשיר.

ל' כ"ג

13
 ואלה העלים מתל מלח תל
 חרשא כרוב ארן אמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם
 אם מישראל הם: בני גדליה בני טוביה בני נקודא שש
 מאות חמשים ושנים: ומבני הפהנים בני
 חביה בני הקוז בני ברזלי אשר לקח מבנות ברזלי הגלעד
 אשה ונקרא על-שמן: אלה בקשו כתבם המתחשים ולא
 נמצאו ויגאלו מן-הפהנה: ויאמר התרשאת להם אשר
 לא-יאכלו מקדש הקדשים עד עמד בהן לאורים ולתמים:
 ואלה שמותם: ואלה שמותם: ואלה שמותם: ואלה שמותם:

13
 אילין בנות ברזליי לשם שמים
 נתגידו או שלא לשם שמים נתגידו אין תימר
 לשם שמים נתגידו יאכלו בקדשי הקדשים ואין
 תימר שלא לשם שמים נתגידו אפילו בקדשי
 הגבול לא יאכלו אפילו תימר לשם שמים
 נתגידו וגיורת לא כוונה היא אצל כוונה פתר
 לה לא היו בנות אלא בנות בנות ואין מכנות
 בנות כישראל הם וכרבי שמעון דרבי שמעון
 אמר *גיורת שנתגירה פחות' מכת שלש שנים
 ויום אחד לא היה בה דעת למכול

14
 (סא) ומבני הפהנים - היתה משפחה אחת והיא
 בני חביה שהיו מבית הקוז - מצד האב, ומבני
 ברזלי הגלעד - מצד האם. כי לקח חביה
 מבנות ברזלי הגלעד אשה ונקרא על שמה
 של בני ברזלי, היינו: הקוז-ברזלי¹⁰³.

14
 הגישו לדוד ולעם אשר אתו כיון שראה דוד
 כן (שבוני בן נחש, ומכיר בן עמאל, וברזלי הגלעד, מכבדים אותו), התחיל אומר.
 מאלו הייתי מתיירא והשלימו לי, אינה מהם אלא הקב"ה השלימם לי, שנאמר
 (משלי ט"ז ז') "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו", התחיל לומר
 (תהלים ג' א') "מזמור לדוד בכרחו וגו'". (שוחר טוב ג', ילק"ש ח"ב רמז קנ"א
 וכו')

15
 מקדש הקדשים - אלה הן מתנות כהנה הנאכלות
 לפנים מחומת ירושלים, לפהנים המשרתים בבית
 המקדש, אבל בתרומה התרו¹⁰⁷. עד צמד פהן -
 כאדם האומר: עד שיבוא אליהו, או כאדם האומר
 לתברו: עד ימות המשיח (רש"י¹⁰⁸).

15
 ונראה שאמר ולבני ברזלי הגלעד תעשה חסד ולא פיר' החסד שיעשה עמהם כי
 יהיה החסד שיזמין השי"ת לעשות עמהם, אמנם ציווה עוד ענין שני לעשות להם כבוד
 בהיותם באוכלי שולחנו והכוונה שיאכלו ואפילו שלא יאכלו יהיו נמנים באכל
 שולחניך כמו שהוא המנהג עוד היום לכבוד ולתפארת, באר' שהם אוכלי פת בג המלך
 עם היות שלא טעמו בו מעולם, ו"ש באוכלי שולחניך ולא א' אוכלי בשולחניך פ' י'
 י"א

16
 התכלית הלאומית של ישראל מיוחדת היא בתור חטיבה אחת בעולם,
 שהיא מצוינת בתקופה לעצמה לא בשביל עצמה, כיא בשביל הטוב הכללי
 שהוא חן השכל הטוב, המוסר והיושר האמתי, שא"א שיבנה כי אם על ידי
 חיקון עולם במלכות שדי, וכשם שמושג ידיעת האלהות הטהורה-בעולם היא
 באה ע"י אותה ההכרה השלמה, שבגורת אחריה ועמה כל המעשים הטובים בכלל
 האנושיות, להאיר את העולם כולו באור האמת והשלום, כן תכלית מציאותה
 הפרטית של ממשלתם של ישראל ומלוכתם היא לשם התכלית הכללית, והתכלית
 הפרטית כאילו בטלה היא בצורת המלוכה הישראלית לגבי התכלית האנושית הכללית:
 של מקור הטוב, וא"כ אין מגמת מלוכת ישראל בתור אבר פרטי מתוך כל
 האנושיות כולה כ"א בתור ערך הכלל כולו, שצריך שיתכנסו אליו כל הפרטים,
 להתעלות עמו להשפיע עליו ולהיות מושפעים ממנו.

16
 הירע ברזל | ברזל מצפון
 ונחשת: י חילך ואוצרתך לבו אתן
 לא במחיר ובכל-הטאותיך ובכל-
 גבולייך:

17
 וכימין דבאר. שורש "דבא" אינו מצוי במקום
 אחר. הוא קרוב ל"דוה", "חלה" ו"דפה" שהוא שורש
 "דופי": פגם: ומכאן ש"דבא" מורה על מצב של
 חולשה. נמצא שכן יש לפרש את "וכימין דבאר":
 ירידת כוחותיך היא כהתאם לימין, הוה אומר: בארץ
 אין בני אדם מוקינים כלא עיתם.
 (דב"ל פ' י"ג)
 וכו' כ"א

17
 אומר אני ברזל הנא מצפון קשה משאר ברזל וכן
 פמרונו הס נמשלו לברזל הולכי רכיל נחשט וברזל
 (לעיל ו) וזירמיה נאמר נתתיך לעמוד ברזל
 ולחומת נחשט (לעיל א) ואלו חוק משלהם כי
 נבוכדנצר מצפון יבא כדבריו עליהם: הירוע,
 הירוע ברזל שלהם את שך, ד"א הירוען פרעה
 הנא צעורמכס שהוא קשה כברזל את נבוכדנצר
 שהוא ברזל הנא מצפון ונחשט ומרגום יונתן
 נוטה לזר זה:

18
 ברזל ונחשת מנעלך וימיך דבארך:
 כי ודבר יחנן בר קרח
 ית קל שארא דעקא דאחיב
 סליות ישמעאל בר נחניה סן
 ספארא קתר די קסל ית
 גדליה בר אחיקם גברין גברי
 עקדי קרבא וקשא וספארא
 ורכרבא די אחיב מגבעון:
 ונאנו ויתכנו בגרות דיהב
 נוד לקבאם בר ברזלי
 נקענא די בקטר בית לחם
 לקסיל למיער לקצרים: י"א

18
 ויקח יחנן בן-קרח וכל-שרי
 החילים אשר-אתו את כל-שארית העם אשר השיב מאת
 ישמעאל בן-נתניה מן-המנעפה אחר הכה את-גדליה בן-
 אחיקם גברים אנשי המלחמה ונשים וטף וסרסוס אשר
 השיב מגבעון: וילכו וישבו בגרות כמורהם אשר-אצל בית
 לחם ללכת לבוא מצרים: מפני הפשדים כי יראו מפניהם
 כי-הכה ישמעאל בן-נתניה את-גדליהו בן-אחיקם אשר-
 הפקיד מלך-בבל בארץ:

19
 ויבא יחנן בן-קרח וכל-שרי
 החילים אשר-אתו את כל-שארית העם אשר השיב מאת
 ישמעאל בן-נתניה מן-המנעפה אחר הכה את-גדליה בן-
 אחיקם גברים אנשי המלחמה ונשים וטף וסרסוס אשר
 השיב מגבעון: וילכו וישבו בגרות כמורהם אשר-אצל בית
 לחם ללכת לבוא מצרים: מפני הפשדים כי יראו מפניהם
 כי-הכה ישמעאל בן-נתניה את-גדליהו בן-אחיקם אשר-
 הפקיד מלך-בבל בארץ:

20
 ויבא יחנן בן-קרח וכל-שרי
 החילים אשר-אתו את כל-שארית העם אשר השיב מאת
 ישמעאל בן-נתניה מן-המנעפה אחר הכה את-גדליה בן-
 אחיקם גברים אנשי המלחמה ונשים וטף וסרסוס אשר
 השיב מגבעון: וילכו וישבו בגרות כמורהם אשר-אצל בית
 לחם ללכת לבוא מצרים: מפני הפשדים כי יראו מפניהם
 כי-הכה ישמעאל בן-נתניה את-גדליהו בן-אחיקם אשר-
 הפקיד מלך-בבל בארץ: